

Prof. Dr. Tarık ÖZCAN (2018) YAZI / YANKI (Makaleler-Denemeler) İstanbul: Kesit Yayınları, 607 sf., ISBN: 978 - 605 - 9408- 67 - 7

Prof. Dr. S. Dilek YALÇIN-ÇELİK *

Prof. Dr. Tarık Özcan tarafından 2018 yılında, *Yazı / Yankı (Makaleler / Denemeler)* adıyla bir kitap yayınlanır. Sözü edilen kitap, Kesit Yayınlarından çıkmış olup 607 sayfadan oluşmaktadır. *Yazı / Yankı*, içeriğinden anlaşıldığı ve Ön Söz’de dile getirildiği gibi yazarının 1990’lı yılların başından beri kaleme alarak çeşitli dergilerde yayınladığı makale ve denemelerden oluşmaktadır. Metinlerin toplamı bilgisayar ortamında bir araya getirilmesinde Araş. Gör. Sema Oruç’un katkıları bulunmaktadır.

1955 yılında İstanbul’da doğan Prof. Dr. Tarık Özcan, aslen Elazığ’lıdır. Halen Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde öğretim üyesi olan yazar, yazılarının ve birikiminin ana kaynağını iki büyük nehre bağlamaktadır. Birincisi gerçek bir ırmak olan Fırat Nehri ve ikincisi mecazi anlamda dile getirilen Türk dil ve edebiyatının aktığı o büyük nehirdir. Bu iki kaynak, yazarının, akademik ve sanatçı kişiliğinin oluşumunda, iki temel noktaya da vurgu yapmaktadır: Yerel değerler ve milli unsurlar ile sanatsal birikim ve tüm Türk dilinin, Türk dünyası edebiyatlarının kaynaklarının yazılarının içeriğine etkisi.

Prof. Dr. Tarık Özcan’ın akademik çalışmalarının (tezleri, kitapları, makaleleri, sempozyum ve seminer gibi) yanı sıra, *İkinci Işığ* (2005), *Kördüğüm* (2013), *Asyalı Hüzün* (2016) adıyla yayınlanmış üç şiir kitabı bulunmaktadır.

Yazı / Yankı (Makaleler / Denemeler), “Ön Söz” dışında üç ana bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin isimleri şöyledir: “şiirin elinden tutmak / Şiir Üzerine”, “yazıyı kuşanmak / Düzyazı Üzerine” ve “susku ve söylem / Denemeler”.

Bölüm adı verilmeden “şiirin elinden tutmak / Şiir Üzerine” adıyla başlıklandırılan kısımda, Prof. Dr. Tarık Özcan’ın Türk şiiri üzerine yazdığı yazılar bir araya getirilmiştir. Buradaki konu başlıkları şöyledir: “Şiir Sanatında İmajın Yeri - Önemi ve Bunun Cemal Süreya’nın Şiir Dünyasına Uygulanması”, “Sultan Süleyman’dan Süleyman Efendi’ye İki Şiirin Metinlerarası İlişki Bağlamında Değerlendirilmesi”, “Tanpınar’ın Şiirlerinde Zaman Anlayışı”, “Denizin Çağrısı: Yahya Kemal ve Tanpınar’ın “Deniz” İsimli Şiirlerinin Sembolizm Açısından Çözümlemesi”, “Sessizliğin Dili ve Simgenin Ruhaniyeti: Yahya Kemal ve Necip Fazıl Kısakürek Şiiri Üzerine Bir Çözümleme”, “Necip Fazıl Kısakürek Şiirinin 1934 Öncesi ve Sonrası Bileşenleri”, “Tevfik Fikret ve Ahmet Haşim Şiirine Bir Yaklaşım”, “Necip Fazıl Kısakürek’in Ölüm Şiirlerinde Tabut Kelimesinin Metaforik Kullanımı”, “Şinasi’nin Şiirlerinde Dil ve Üslûp”, “Cenap Şahabettin’in Şiirlerinde “Şiir-Kadın” İmgesi”, “Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Korktuğum Şey” Adlı Şiirinde Trajik Vizyon”, “Epistemolojiyle Estetiğin Kesiştiği Yer (Sezai Karakoç’un Gül Muştusu Şiiri Üzerine Bir Çözümleme)”, “Birinci Yeni ve İkinci Yeni Şiirinde Kadın İmgesi”, “İkinci Yeni’nin Kanatlı Atları ve Kadın”, “Cemal Süreya’nın Şiirinde Ortadoğu İmgesi”, “Cemal Süreya’nın Şiirlerinde Yinelemeler”, “Letrizm (Harfçilik) ve İlhan Berk”, “İlhan Berk’in Şiir Dilinde Sapmalar”, “İlhan Berk Şiirinde Yinelemeler”, “Şiirim Kanla Yazılırdı”, “Âşık Veysel’in Göklerden Süzüldüm Tertemiz İndim Şiirinin Devir Nazariyesi Bakımından İncelenmesi”, “Sefa Kaplan’ın “Dönme Dolap Günleri” İsimli Şiiri Üzerine Bir Tahlil Denemesi”, “Şeref Tan’ın Şiirlerinde Harput İmajı”.

* sdilek@hacettepe.edu.tr. Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Sözlük Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Öğretim Üyesi.

Bu bölümde, Türk edebiyatında, XIX. yüzyıldan başlayarak 1970’li yılların sonuna gelene kadar Türk şiirinin önemli temsilcileri ele alınarak onların şiirleri üzerine çözümlenmeler yapılmıştır. Şinasi, Cenap Şahabettin, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Yahya Kemal (2 yazı), Ahmet Hamdi Tanpınar (2 yazı), Necip Fazıl Kısakürek (3 yazı), Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli, Sezai Karakoç, Cemal Süreya (3 yazı), İlhan Berk (3 yazı), Sefa Kaplan kitapta şiirleri tahlil edilen sanatçılarımızdır. Prof. Dr. Tarık Özcan, makalelerinde yer alan şiir çözümlenmelerinde içerik analizi, biçim değerlendirmeleri, imge çalışmaları, metaforik kullanımlara yer vermiş, dil kullanımı üzerine tespitlerde bulunmuştur. Yine makaleler içerisinde bulunan iki yazıda, dönem olarak Birinci ve İkinci Yeni şiiri ile 1960-1970’li yıllarda Türk şiirinin kaynakları ele alınmış, bu iki konu, edebiyat tarihi için bir kaynak oluşturmuştur. Âşık Veysel ve Şeref Tan’ın şiir çözümlenmelerinde ise yazar edebiyatta şiir vasıtasıyla yerel unsurlardan yola çıkarak evrensel değerlere ulaşma çabalarını okuru ile paylaşım açmıştır.

Kitabın ikinci ana bölümü, daha çok düzyazı çözümlenmelerinin yer aldığı “yazıyı kuşanmak / Düzyazı Üzerine” başlıklı kısımdır. Burada şu yazılar yer almaktadır: “Romanda Sosyal Ortam”, “Tarihî Roman Vadisinde Aytmatov’un Beyaz Gemi Adlı Romanın Çözümlemesi”, “Osmancık Romanın Arketipsel Sembolizm Bakımından Çözümlemesi”, “Sepetçioğlu’nun Kilit, Anahtar ve Kapı Romanlarında Tarihi Roman Olgusu”, “Nur Baba Romanında Nigâr Hanım’ın Niyet ve Eylemleri Üzerine bir Çözümleme”, “Modern Bir Öncü: Keloğlan”, “Art Zamanlı Bir Geçiş: Kelile ve Dimne’den Küçerek Öyküye”, “Oğuz Kağan Destanı’nın Kahramanlık Mitosu Bakımından Çözümlemesi”, “Karşılaştırmalı Edebiyatta Arketipsel Yöntemin Önemi: Oğuz Kağan’ın İliada Destanlarına Uygulanması”, “Oğuz Kağan Destanı’nın Halk Anlatılarının Epik Kuralları Bakımından İncelemesi”, “Bozkurt Destanı’nın Arketipsel Yöntem Bakımından Çözümlemesi”, “Bellek Mekanı Olarak Ömer Seyfettin Hikâyeciliği”, “Işık ve Gölge: Refik Halit Karay Öykücülüğü Üzerine”, “Arkadaş Isıkları Romanında Yinelemenin Fonksiyonelliği”, “Bir Tutunamayanın Kara Yazgısı: Emma Bovary”, “Abdülhak Hâmid Tarhan’ın Tiyatrolarında Trajik Durum”, “Nurullah Ataç’ın Eleştiri Dünyası”, “Metin Tahlili Üzerine Birkaç Söz”, “Arketipsel Eleştiri ve Edebiyat”.

Bu bölümde, Prof. Dr. Tarık Özcan’ın destan, hikâye, roman, tiyatro ve eleştiri türünde yazdığı yazılar bir araya getirilmiştir. Yazar burada yer alan makalelerinin bir kısmında gelenek ve modern türler arasında bir bağ kurarak yeni Türk edebiyatı merkezinde yaptığı okumaları ve birikimlerini ortaya koymuştur. Diğer makalelerinde ise modern eleştiri kuramlarından (en sık kullandığı yöntem arketipsel eleştiri ve psikanalitik çözümleme biçimleridir) yararlanarak çağdaş metinler üzerinde değerlendirmeler yapmıştır.

Örneğin Keloğlan Masalları kapsamında bir tipin imgesel çözümlenmelerinin yapılarak bunların modern edebiyata taşınma süreci üzerinde durulmuştur. Benzer bir tutum *Kelile ve Dimne* anlatılarının kısa hikâyeye dönüşümünün tahlil edildiği yazıda da bulunmaktadır. Türk ve Dünya edebiyatının önemli destanlarına da bu bakış açısıyla yaklaşmıştır. Bu yazılarında ya geleneksel edebiyatın modern edebiyata dönüşümü tahlil edilmiş ya da geleneksel metinler modern eleştiri kuramları ışığında yeni bakış açıları kullanılarak tahlil edilmiştir. Örneğin *Oğuz Kağan Destanı*, *Bozkurt Destanı*, *İliada Destanı* çözümlenmelerinde arketipsel eleştiri kuramları kullanılmış, karşılaştırmalı edebiyat ve disiplinlerarası edebiyatın yöntemlerine başvurulmuştur.

Yakup Kadri’nin *Nur Baba’sı* ile Orhan Kemal’in *Arkadaş Isıkları* romanları dışında yazar, çoğunlukla tarihî roman üzerine çalışmış, bu konuda çözümlenmeler yapmıştır. Bunun dışında yine roman türünden söz edecek olursak, kuramsal iki çalışmaya daha yazılarında yer vermiştir. Prof. Dr. Tarık Özcan, ilk olarak romanda sosyal yapı üzerine bir değerlendirmede bulunmuş, ikinci olarak da roman ve karakter çözümlenmeleri konusunda Emma Bovary örneğinde romanda anlatı yerlemlerinden karakter meselesini yeniden gündeme getirmiştir.

Hikâye tahlilleri için Ömer Seyfettin ve Refik Halit Karay metinleri, tiyatro türü için Abdülhak Hamit’in oyunları, eleştiri yazıları konusunda da Nurullah Ataç’ın eleştiri dünyası ele alınmıştır. Makalelerde Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Abdülhak Hamit ve Nurullah Ataç gibi Türk edebiyatının temel taşları belirlenerek bu yazarlar özellikle seçilmiştir.

“susku ve söylem / Denemeler” kitabın üçüncü ana bölümünü oluşturmaktadır ve bu bölümde şu yazılar bulunmaktadır: “Formların Hiyerarşisi”, “Bir Daha İkinci Yeni mi? Tövbe!”, “Durudur Dil Fakat Derindir”, “Kaybolan Sesi Aramak”, “Metnin Kırk Yüzü ve Ali Baba Bilinci”, “Yazının Yalancı Yüzü”, “Şair, Bir Kahramandır”, “Şiir, Çok Yüzlüdür”, “Şiir, Dilin Dışındadır”, “Şiir, Dilin Miracıdır”, “Şiir ve Şehir”, “Şiirin Yolunda”.

Kitabın bu bölümü, yazarın akademik birikimini ortaya koymakla birlikte, yukarıda sözünü ettiğimiz yazılarda olduğu gibi akademik yazı yazma geleneğinden biraz daha uzak, kurmaca ağırlıklı metinlerden oluşmaktadır. Metinler, çoğunlukla şiir ve yazı üzerine kaleme alınmış denemelerden oluşmaktadır. Yazılarda akademik bakış açısı ve anlatının izleri olmakla birlikte bu metinler daha ziyade kurgusal bir nitelik taşırlar. Sanatsal yön ön plâna çıkar.

Prof. Dr. Tarık Özcan’ın *Yazı / Yankı (Makaleler / Denemeler)* adlı çalışması, bir bütün olarak okunduğunda bir kişiliğin iki yanını bize göstermektedir. Ağırlıklı olan taraf yazarının akademik bakış açısı ve birikimini yansıttığı yazılarda gizlidir. Nitekim kitapta da iki bölüm dolu dolu yeni Türk edebiyatı üzerine akademik bir bakış açısıyla yazılmış makalelerden oluşmaktadır. Ancak Prof. Dr. Tarık Özcan’ın akademik kimliği dışında bir de şair kimliği bulunmaktadır. Bu yön ve yaratıcı vasıf, yazarın kaleme aldığı denemeler kısmında açıkça ortaya çıkmaktadır.

İşte *Yazı / Yankı (Makaleler / Denemeler)*, daha çok akademik çalışma yapan kişilerin müracaat ederek okuyacağı bir çalışma olmakla birlikte genele bakıldığında edebiyata meraklı, Türkçeye gönül vermiş, geleneği ve modern olanı sentezleme çabası taşıyan, Türk dünyası kültürünü edebiyat üzerinden izlemek isteyen genel okur için de bir kaynak metin olacaktır.